

TALLER 3ESO · REFORÇ

Reforç · 3a avaluació (unitats 7-9)

L'imprescindible de la tercera avaluació explicat molt fàcil: el món del treball, el sector públic i els impostos, i l'economia sostenible. Per a assegurar l'aprovat.

3a avaluació · Unitats 7, 8, 9

REPÀS TEÒRIC

U7. El món del treball

El **treball** és qualsevol activitat útil que produïx béns o serveis, es pague o no (estudiar, cuidar algú, ajudar a casa). L'**ocupació** és el treball que es fa a canvi d'un salari. La **desocupació** o atur és la situació de qui vol treballar, pot i busca activament, però no troba ocupació.

La **població activa** són les persones que tenen ocupació més les que estan en atur buscant-la. La **taxa d'atur** és el percentatge d'aturats sobre la població activa: $\text{taxa d'atur} = (\text{aturats} \div \text{població activa}) \times 100$.

Es pot treballar de dues formes: **per compte d'altri** (assalariat: treballes per a una empresa amb contracte i salari, més seguretat i menys llibertat) o **per compte propi** (autònom: treballes per a tu, més llibertat però més risc). Les ocupacions es repartixen en tres **sectors**: primari (natura), secundari (indústria) i terciari (serveis), que és el que més ocupació dóna a Espanya.

Tot treballador té **drets bàsics**: contracte, salari mínim (SMI), jornada limitada, vacances pagades, seguretat i no discriminació. Treballar sense contracte et deixa sense protecció.

U8. El sector públic i els impostos

El **sector públic** (Estat, comunitats autònomes i ajuntaments) presta **serveis públics** a tots: sanitat, educació, carreteres, seguretat. Alguns són **béns públics** que el mercat no oferiria (l'enllumenat, la defensa); per això els paga l'Estat entre tots.

L'**Estat del benestar** garanteix quatre pilars: sanitat, educació, pensions i protecció social. Per a pagar-lo, l'Estat fa un **pressupost** amb els seus ingressos i les seues despeses; si gasta més del que ingressa, hi ha **dèficit**.

Els **impostos** són pagaments obligatoris a l'Estat sense rebre alguna cosa concreta a canvi en eixe moment. Hi ha dos tipus: els **directes**, que graven el que guanyes o tens (l'**IRPF** sobre el sou), i els **indirectes**, que graven el que consumeixes (l'**IVA**, inclòs en el preu).

L'IRPF és **progressiu**: qui més guanya paga un percentatge major. La **justícia fiscal** demana que cadascú aporte segons la seua capacitat; el **fraud fiscal** (no declarar, treballar en negre) perjudica tots.

U9. Economia sostenible i el teu projecte

El **desenvolupament sostenible** és el que satisfà les necessitats de hui sense fer malbé el planeta per a les generacions futures. Es recolza en tres pilars que han d'equilibrar-se: **econòmic, social i ambiental**.

El 2015 l'ONU va aprovar l'**Agenda 2030**, amb **17 Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS)**, una llista de tasques per a millorar el món en la qual tots podem col·laborar: pensar en global, actuar en local.

L'**economia lineal** (extraure, fabricar, usar i tirar) esgota recursos i genera fem. L'**economia circular** tanca el cicle i aprofita els materials una vegada i una altra. Es resumix en la **regla de les erres**, de millor a pitjor: **reduir, reutilitzar, reparar i reciclar**; reciclar és l'última opció perquè també gasta energia.

El **consum sostenible** és triar amb consciència: cada compra és com un vot per un tipus de món. El contrari de la circularitat és l'**obsolescència programada**: fabricar coses perquè duren poc a propòsit.

EL QUE ÉS ESSENCIAL

- Treball és qualsevol activitat útil; ocupació és un treball a canvi d'un salari; desocupació (atur) és voler treballar i no trobar ocupació.
- Pots treballar per compte d'altri (per a un cap, amb contracte i salari) o per compte propi (autònom, el teu propi negoci).
- Tot treballador té drets bàsics: contracte, salari mínim, vacances, descans i seguretat.

- L'Estat cobra impostos i amb eixos diners paga els serveis públics: sanitat, educació, carreteres... Això és l'Estat del benestar.
- L'IRPF és un impost sobre el que guanyes (directe) i l'IVA es paga en comprar (indirecte). Qui guanya més paga més IRPF: això és la progressivitat.
- El desenvolupament sostenible cobreix les necessitats de hui sense fer malbé el planeta per al futur. L'economia circular redueix, reutilitza i recicla.

VOCABULARI

treball ocupació desocupació taxa d'atur compte d'altri autònom
 salari SMI sector públic serveis públics impostos IRPF IVA
 desenvolupament sostenible economia circular regla de les erres

EXEMPLES RESOLTS

1. **Calcula una taxa d'atur.** En una ciutat hi ha 500 persones que volen treballar (població activa) i 60 estan en atur. Calcula la taxa d'atur en percentatge.

Pas 1. Recorda la fórmula: $\text{taxa d'atur} = (\text{aturats} \div \text{població activa}) \times 100$.

Pas 2. Substitueix les dades: aturats = 60; població activa = 500.

Pas 3. Divideix: $60 \div 500 = 0,12$.

Pas 4. Multiplica per 100: $0,12 \times 100 = 12\%$.

Resposta: el 12 % de les persones que volen treballar estan en atur en eixa ciutat.

2. **Compte d'altri o compte propi.** Classifica estes persones: (a) Laura té la seua pròpia botiga de flors; (b) Marcos treballa de caixer en un supermercat amb contracte i sou.

Recorda la regla: **compte d'altri** és treballar per a una empresa a canvi d'un salari; **compte propi** és treballar per a un mateix assumint el risc.

(a) Laura té la seua pròpia botiga: treballa per a ella mateixa i assumeix el risc del negoci → **compte propi** (és autònoma).

(b) Marcos cobra un sou d'una empresa i té contracte → **compte d'altri** (és assalariat).

Resposta: Laura, compte propi; Marcos, compte d'altri.

3. **Calcula l'IVA d'una compra.** Una motxilla costa 40 € sense impostos i se li aplica un 21 % d'IVA. Calcula l'IVA i el preu final que pagues.

Pas 1. Calcula l'IVA: $21\% \text{ de } 40 \text{ €} = 0,21 \times 40 = 8,40 \text{ €}$.

Pas 2. Suma l'IVA al preu sense impostos: $40 + 8,40 = 48,40 \text{ €}$.

Resposta: pagues 8,40 € d'IVA i el preu final és 48,40 €. L'IVA va inclòs en el preu: el pagues quasi sense adonar-te'n.

4. **Impost directe o indirecte.** Digues quin impost s'aplica i si és directe o indirecte: (a) el que et descompten del sou segons el que guanyes; (b) el que pagues en comprar unes sabatilles.

Recorda: els impostos **directes** graven el que guanyes o tens; els **indirectes** graven el que consumeixes.

(a) Descompte del sou segons el que guanyes → **IRPF**, impost **directe**.

(b) Pagament en comprar sabatilles → **IVA**, impost **indirecte** (va dins del preu).

Resposta: (a) IRPF, directe; (b) IVA, indirecte.

5. **Aplica la regla de les erres. Tens una botella de plàstic. Ordena de millor a pitjor estes tres opcions: reciclar-la; no comprar-la i usar una botella reutilitzable; tornar a omplir-la diverses vegades abans de tirar-la.**

Recorda l'ordre de les erres, de millor a pitjor: **reduir > reutilitzar > reciclar**.

1r (millor) No comprar-la i usar una botella reutilitzable → **reduir**: evites el residu d'arrel.

2n Tornar a omplir-la diverses vegades → **reutilitzar**: li dones més vida abans de tirar-la.

3r (pitjor de les tres) Reciclar-la → **reciclar**: és útil, però és l'última opció perquè també gasta energia.

Resposta: primer reduir, després reutilitzar i, en últim lloc, reciclar.

PRACTICA

1. Digueu si cada cas és **ocupació** o **desocupació**: Marta cobra per treballar en una botiga; Juan busca treball i no el troba; Ana és autònoma i té el seu propi bar.
2. Indica si cada activitat és **treball**, **ocupació** o cap de les dues: (a) ajudar la teua iaia amb la compra sense cobrar; (b) treballar de socorrista a l'estiu i cobrar per això; (c) jugar un partit de futbol amb els teus amics.
3. En un poble hi ha 200 persones que volen treballar (població activa) i 20 estan en atur. Calcula la **taxa d'atur** en percentatge.
4. En una ciutat la població activa és de 800 persones i 100 estan en atur. Calcula la **taxa d'atur**.
5. En un poble, 400 persones tenen ocupació i 50 estan en atur buscant-la. Calcula la **població activa** i la **taxa d'atur**.
6. Classifica cada persona com a treball **per compte d'altri** o **per compte propi**: (a) un cambrer amb contracte en un bar; (b) una electricista autònoma amb la seua pròpia furgoneta.
7. Classifica cada ocupació en el seu **sector econòmic** (primari, secundari o terciari): (a) un agricultor que cultiva taronges; (b) una fàbrica de mobles; (c) una professora d'institut.
8. Anomena **tres drets laborals bàsics** que protegeixen qualsevol treballador a Espanya.
9. **Vertader o fals, raonat**: «Una empresa pot pagar-te menys de l'SMI per una jornada completa si tu ho acceptes.»
10. Escriu **tres serveis públics** que utilitzes (o podries utilitzar) en un dia normal.
11. Indica quin impost s'aplica en cada cas i si és **directe o indirecte**: comprar unes sabatilles en una botiga; els diners que es descompten del teu sou pel que guanyes.
12. Unes sabatilles costen 50 € sense impostos i se'ls aplica un 21 % d'**IVA**. Calcula l'IVA i el preu final que pagues.

13. Compres pa, llet i fruita per valor de 30 € (sense IVA), amb l'**IVA superreduït del 4 %**. Calcula l'IVA i el preu final.
14. En una compra pagues 10 € d'aliments bàsics (IVA del 4 %) i 20 € de roba (IVA del 21 %), tots dos preus sense impostos. Calcula l'**IVA total** i el preu final.
15. Anomena els **quatre pilars de l'Estat del benestar** a Espanya.
16. Un ajuntament ingressa 80.000 € per impostos i vol gastar 95.000 €. Li sobra o li falta diners? Quant? Com es diu eixa situació?
17. **Vertader o fals, raonat:** «Treballar en negre (sense contracte i sense pagar impostos) no perjudica ningú.»
18. Explica amb les teues paraules què és el **desenvolupament sostenible**.
19. Classifica cada cas com a **economia lineal** o **economia circular**: (a) usar un mòbil, que s'espatle i tirar-lo al fem; (b) reparar el mòbil i, quan ja no servisca, portar-lo a un punt de reciclatge.
20. Ordena estes quatre accions de la **regla de les erres**, de la millor a la pitjor: reciclar, reduir, reparar, reutilitzar.
21. Què són els **ODS**? Quants n'hi ha, qui els va aprovar i en quin any?
22. Aplica la **regla de les erres** a una samarreta vella que ja no uses: posa un exemple de Reduir, un altre de Reutilitzar i un altre de Reciclar.

SOLUCIONARI

1. Marta cobra per treballar en la botiga → **ocupació** (treballa per compte d'altri).
Juan busca i no troba → **desocupació** (està en atur).
Ana té el seu propi bar → **ocupació** (treballa per compte propi, és autònoma).
2. (a) Ajudar la teua iaia sense cobrar → és **treball** (activitat útil), però no ocupació (no es paga).
(b) Socorrista que cobra → és **ocupació** (treball a canvi de salari).
(c) Jugar un partit per diversió → **cap de les dues** (és oci, no produïx un bé o servei útil).
3. Taxa d'atur = (aturats ÷ població activa) × 100.
Taxa d'atur = (20 ÷ 200) × 100 = 0,10 × 100 = **10 %**.
El 10 % dels qui volen treballar estan en atur.
4. Taxa d'atur = (100 ÷ 800) × 100 = 0,125 × 100 = **12,5 %**.
El 12,5 % de la població activa està en atur.
5. Població activa = ocupats + aturats = 400 + 50 = **450 persones**.
Taxa d'atur = (50 ÷ 450) × 100 = 0,1111 × 100 ≈ **11,1 %**.
6. (a) Cambrer amb contracte en un bar → **per compte d'altri** (assalariat, treballa per a una empresa a canvi de salari).
(b) Electricista autònoma amb la seua furgoneta → **per compte propi** (treballa per a ella mateixa i assumix el risc).

-
7. (a) Cultivar taronges → **sector primari** (recursos directes de la natura).
(b) Fàbrica de mobles → **sector secundari** (transforma la fusta en un producte).
(c) Professora d'institut → **sector terciari** (presta un servei).
8. Tres exemples vàlids:
1) Tindre un contracte de treball.
2) Cobrar almenys el salari mínim (SMI).
3) Tindre vacances pagades i descans (també valen: seguretat i higiene en el treball o no ser discriminat).
9. **Fals.** L'SMI (Salari Mínim Interprofessional) és el **sòl legal**: la quantitat mínima que es pot pagar per una jornada completa. Cap empresa pot pagar menys, encara que el treballador ho accepti. Si t'oferixen menys, és senyal que alguna cosa va malament.
10. Tres exemples vàlids:
1) Anar al centre de salut o a l'hospital públic.
2) Estudiar en un institut públic.
3) Caminar per un carrer asfaltat i amb fanals (també valen: una biblioteca pública, el transport públic o els bombers).
11. Comprar sabatilles → es paga **IVA**, que és un impost **indirecte** (es paga en consumir).
El que es descompta del sou segons el que guanyes → **IRPF**, que és un impost **directe** (depèn dels teus ingressos).
12. $IVA = 21\% \text{ de } 50 \text{ €} = 0,21 \times 50 = \mathbf{10,50 \text{ €}}$.
Preu final = $50 + 10,50 = \mathbf{60,50 \text{ €}}$.
Pagues 60,50 € en total.
13. $IVA = 4\% \text{ de } 30 \text{ €} = 0,04 \times 30 = \mathbf{1,20 \text{ €}}$.
Preu final = $30 + 1,20 = \mathbf{31,20 \text{ €}}$.
Els aliments bàsics paguen molt poc IVA (4 %) perquè són de primera necessitat.
14. $IVA \text{ dels aliments} = 0,04 \times 10 = \mathbf{0,40 \text{ €}}$.
 $IVA \text{ de la roba} = 0,21 \times 20 = \mathbf{4,20 \text{ €}}$.
 $IVA \text{ total} = 0,40 + 4,20 = \mathbf{4,60 \text{ €}}$.
Preu final = $(10 + 20) + 4,60 = \mathbf{34,60 \text{ €}}$.
15. 1) **Sanitat** pública.
2) **Educació** pública.
3) **Pensions**.
4) **Protecció social** (prestacions per desocupació, ajudes a les famílies, dependència, rendes mínimes).
16. Diferència = ingressos – despesa = $80.000 - 95.000 = \mathbf{-15.000 \text{ €}}$: li falten 15.000 €.
Quan l'Estat o un ajuntament gasta més del que ingressa, hi ha **dèficit**.
17. **Fals.** Qui treballa en negre no cotitza ni paga impostos, així que **perjudica tots**: hi ha menys diners per a sanitat, educació i pensions, o els altres han de pagar més. A més, eixe treballador es queda sense protecció (ni atur, ni baixa pagada, ni pensió futura).
18. El desenvolupament sostenible és el que **cobrix les necessitats de hui sense fer malbé el planeta** per a les generacions futures. És viure bé ara, però sense deixar un món esgotat als qui vinguen després.
Equilibra tres pilars: econòmic, social i ambiental.
19. (a) Usar i tirar al fem → **economia lineal** (extraure, fabricar, usar i tirar).
(b) Reparar i després reciclar → **economia circular** (allarga la vida del producte i aprofita els materials).

20. De millor a pitjor: **1) reduir, 2) reutilitzar, 3) reparar, 4) reciclar.**

Reduir és la millor perquè evita el residu d'arrel; reciclar és l'última perquè també gasta energia.

21. Els **ODS** són els **Objectius de Desenvolupament Sostenible**: una llista de tasques per a millorar el món.

N'hi ha **17**, els va aprovar l'**ONU** el **2015** dins de l'Agenda 2030.

22. Reduir: comprar menys roba i només la que de veritat necessite, per a no acumular.

Reutilitzar: donar-la a un germà xicotet o convertir-la en drap o bossa.

Reciclar: portar-la a un contenidor de roba perquè s'aprofiten els seus materials.